

Реферат на тему: "Відображення людської сутності у творах Оноре де Бальзака"

Оноре де Бальзак

РЕФЕРАТ

на тему:

"Відображення людської сутності
у творах Оноре де Бальзака"

Всі твори Оноре де Бальзака, особливо його зрілі творіння, — це постійне відображення людської сутності. Соціум є дослідженим в романах Бальзака настільки детально, що, навіть, сучасні економісти та соціологи вивчають стан суспільства за його романами. Бальзак показував взаємодію між людьми не на фоні Бога, як це робив Шекспір, він показував взаємодію між людьми на фоні економічних відносин. Суспільство в нього виступає у вигляді живої істоти, єдиного живого організму. Ця істота постійно рухається, змінюється, як античний Протей, але суть її залишається незмінною: сильніші поїдають слабкіших. Звідси й парадоксальність політичних поглядів Бальзака: глобальний реаліст ніколи не приховував своїх роялістських симпатій і іронізував над революційними ідеалами. В нарисі "Дві зустрічі за один рік" (1831) Бальзак нешанобливо відгукнувся на революцію 1830 р. і на її досягнення: "Після бійки наступає перемога, після перемоги наступає розподіл; і тоді переможців виявляється набагато більше ніж тих, кого бачили на барикадах". Подібне ставлення до людей взагалі є характерним для письменника, який вивчав людство так, як біологи вивчають тваринний світ.

Бальзак любив повторювати: "Самим істориком повинно бути французьке суспільство. Мені залишається лише служити його секретарем." Ці слова вказують на матеріал, на об'єкт вивчення творчості Бальзака, але замовчують засоби його обробки, які "секретарськими" не можна назвати. З одного боку Бальзак спирався в ході створення образів на те, що бачив у реальному житті (імена практично усіх героїв його творів можна знайти у газетах того часу), але на основі матеріалу життя він виводив певні закони, за якими існувало (та й, на жаль, існує суспільство). Він робив це не як вчений, а як художник. Тому такого значення набуває в його творчості прийом типізації (від грецької *typos* — відбиток). Типовий образ має конкретне оформлення (зовнішність, характер, доля), але одночасно він втілює певну тенденцію, яка існує в суспільстві на певному історичному відрізку. Бальзак створював типові образи по-різному. Він міг бути націленим тільки на типовість, як наприклад, у "Монографії про рантьє", а міг загострювати окремі риси характеру або створювати загострені ситуації, як наприклад, у повістях "Євгенія Гранде" і "Гобсек". Ось наприклад опис типового рантьє: "Практично всі особі цієї породи мають на озброєнні тростину або табакерку...

Подібно усім особам із роду "людина" (ссавці), він має сім клапанів на обличчі і, скоріше за все, володіє повною кістковою системою... Його обличчя бліде і часто має форму цибулини, воно не має характерності, що і є його характерною ознакою". А от набитий зіпсованими консервами, ніколи не топлений камін в будинку мільйонера-Гобсека, безумовно, є рисою загостреною, але саме ця загостреність підкреслює типовість, викриває тенденцію, яка існує в реальності, граничним виразом якої виступає Гобсек.

Одним з найістотніших моментів усієї творчості видатного французького реаліста Оноре де Бальзака було прагнення відтворити цілісну картину епохи. Майже всі його твори, за задумом письменника, були частинами великої епопеї "Людська комедія", що мала охопити всі можливі явища тогочасного життя. За планом цей епічний цикл мав складатися з трьох розділів: "Етюди про звичаї", твори з якого змальовували життя, побут і звичаї різних прошарків французького суспільства, "Філософські етюди", що мав узагальнювати художні відкриття Бальзака та його уявлення про закономірності життя, і, нарешті, "Аналітичні етюди", у яких письменник намагався сформулювати закони, які керують дійсністю.

У першому розділі ("Етюди про звичаї") Бальзак створив галерею найтиповіших образів його сучасників що мали різний соціальний статус та різні професії. Повість "Гобсек" входить до його складу.

Ім'я центрального персонажу цього твору — лихваря Гобсека — стало прозивним. Проте саме в його образі О. Бальзак не лише змалював типового лихваря, а яскраво відтворив особливий психологічний тип людини, що живе лише однією пристрастю — користолюбством у чистому вигляді. Гроші — ось єдина мета, єдина любов і покликання Гобсека.

У художній літературі чимало образів користолюбців та скнар, але вони не однакові. Скупий лицар О. Пушкіна насправді прагне влади, гроші для нього — лише засіб її досягнення, тож він швидше прихований владолуб, ніж справжній користолюбець. Плюшкін М. Гоголя — дріб'язковий скнара "побутового" типу. Не випадково "плюшкінами" називають часом людей, що не бажають викинути вчорашню газету чи щось подібне: з Гобсеком їх порівнювати не стане ніхто. У цьому образі узагальнено зовсім інші риси приватновласницької психології, доведені до логічного завершення (хоча майже абсурдні з точки зору нормальної людини).

Ось життєва філософія Гобсека: "Що може задовольнити наше "я", наше марнославство? Золото! Потоки золота. Щоб задовольнити наші примхи потрібен час, потрібні матеріальні можливості і зусилля. У золоті все це є у зародку, і воно насправді дає все".

При цьому Гобсек не намагається скористатися згаданими ним можливостями золота, йому достатньо його мати. Не заради чогось іншого. Для Гобсека не існує жодних задовольень, крім усвідомлення наявності свого багатства.

Чи були у нього інші риси? Через яскравість головної характеристики, його життєвого надзавдання, їх майже непомітно. "Це була людина-автомат, яку щодня

заводили", — пише про нього Бальзак.

Навіть людині, якій він ніби співчуває, Гобсек позичає гроші лише на трохи поблажливіших умовах, ніж іншим, та ще й підводить свого роду "ідеологічне підґрунтя" цьому вчинку, мовляв, так буде корисніше для його характеру. Взагалі, до лихварів люди звертаються лише в найскрутніші моменти життя, у розпачі, коли немає іншого джерела, щоб отримати гроші. Наприклад, коли наближається банкрутство, й банки відмовляють у кредиті. У самому лихварстві як явищі, первісно закладено дещо жорстоке, та Гобсек перевершує у цьому навіть своїх "колег": спостереження за людьми, що потрапили у безвихідь для нього стає розвагою. Про співчуття, зазвичай, взагалі не йдеться.

Гобсек при всій обмеженості в цілях, як не дивно, не примітивний. Він здатен робити узагальнення щодо природи суспільства, аналізувати його рушійні сили. Знає він і психологію людей. Щоб зробити висновок про всевладність золота і створити власну філософію щодо цього, теж треба вміти мислити. Отже, він розумна людина, але його пристрасть виявляється сильнішою за розум. Влада золота, про яку він стільки торочив, робить своєю жертвою самого Гобсека, він сам собі створює пастку.

Що може бути абсурднішим за смерть від голоду посеред незліченого багатства? Але попри абсурдність, вона є логічною: Гобсека вбиває власна ж ідея про всевладність золота та його неперевершену самоцінність. Він настільки боявся втратити свої надбання, що непомітно для себе знищив їх у фізичному розумінні: дорогі тканини, посуд, картини — все зіпсувалося, все виявилось втраченим для світу. Якщо зважити на наявність авторського задуму, цей зумисний зовнішній абсурд — природне завершення подібного ставлення до життя.

"Чи є у цієї людини Бог?" — риторично запитує інший герой твору, Дервіль. Так, є: це Мамона, інакше кажучи гроші. Служінню цьому ідолові подаровано життя Гобсека.

Суворо та безжально засуджує Бальзак жагу накопичення і власне процес збагачення людини. Ані Гобсеку, ані іншим не приносить золото щастя. І хай образ Гобсека — гранічний випадок, він свідчить, до чого призводить шлях користолюбства, а художня майстерність письменника робить це застереження ще переконливішим.

У 1834 — 1836 рр. Бальзак видає 12-томне зібрання власних творів, яке отримує назву "Етюди про норови XIX століття". А у 1840-1841 рр. визріває рішення про узагальнення всієї творчої діяльності Бальзака під назвою "Людської комедії", яку часто називають "комедією грошей". Взаємовідносини між людьми у Бальзака переважно визначаються грошовими стосунками, але не тільки вони цікавили автора "Людської комедії", який розділив свій гігантський труд на наступні розділи: "Етюди про нрави", "Фізіологічні етюди" і "Аналітичні етюди". "Етюди про нрави" в свою чергу розділяються на "Сцени приватного життя", "Сцени провінційного життя", "Сцени політичного життя", "Сцени воєнного життя", "Сцени сільського життя". Таким чином перед нами предстає величезний вся Франція, ми бачимо величезну панораму життя, величезний живий організм, який постійно рухається за рахунок безупинного руху його окремих органів. Відчуття постійного руху і єдності, синтетичності картини

виникає за рахунок персонажів, що повертаються. Наприклад, Люс'єна Шардона ми вперше зустрінемо у "Втрачених ілюзіях", і там він буде намагатися підкорити Париж, а у "Блиску і злиднях куртизанок" ми побачимо Люс'єна Шардона, якого підкорив Париж і перетворив на покірливе знаряддя диявольського честолюбства абата Еррери-Вотрена (іще один наскрізний персонаж). У романі "Батько Горіо" ми вперше зустрічаємось із Растіньяком, добрим хлопцем, який приїхав до Парижу отримувати освіту. І Париж надав йому освіту — простий і чесний хлопець перетворився на багача і члена кабінету міністрів, він підкорив Париж, зрозумів його закони і викликав його на двобій. Растіньяк переміг Париж, але знищив себе самого. Він свідомо вбив в собі хлопця із провінції, який любив працювати на винограднику і мріяв отримати юридичну освіту, щоб поліпшити життя своїх матері й сестри. Наївний провінціал перетворився на бездушного егоїста, тому що інакше в Парижі не вижити. Растіньяк пройшов через різні романи "Людської комедії" і набув значення символу кар'єризму і горезвісної "соціальної успішності". Максим де Трай, родина де Ресто постійно виникають на сторінках різних творів, і в нас виникає враження про відсутність крапок наприкінці окремих романів. Ми читаємо не зібрання творів, ми роздивляємось величезну панораму життя. "Людська комедія" є яскравим прикладом саморозвитку твору мистецтва, який ніколи не зменшує величі твору, а навпаки — надає йому величі чогось наданого від Природи. Саме такою могутньою, набагато перевищуючою особистість автора, і є геніальна творчість Бальзака. У 1850 році Бальзак помер. Багато задуманого йому так і не вдалося написати.

Оноре де Бальзак відіграв велику роль у розвитку літератури XIX століття, у формуванні нової реалістичної естетики. Сміливість і масштабність задумів — ось що характеризує його творчість. Найвидатнішим його утвердженням стала епопея "Людська комедія" — грандіозний цикл прозових творів. Критичне ставлення до сучасності примусило письменника наполегливо вивчати дійсність, дослідити причини історичних змін, що сталися на його очах. На початку 30-х років у Бальзака виникає задум створити цикл романів, у яких він хотів змалювати сучасну йому Францію, дослідити суспільство, визначити рушійні сили його розвитку, основні типи і характери людей, яких це суспільство сформувало.

Остаточний зміст і структуру цього твору Бальзак визначив на початку 40-х років, тоді ж і виникла назва "Людська комедія". У передмові до I видання цього грандіозного твору письменник виклав і обґрунтував ідейний задум своєї епопеї: на нього мали вплив наукові пошуки вчених-природознавців, які намагалися серед різноманітності природного світу відшукати певну єдність. Бальзак порівнює життя суспільства з життям природи, тому ставить собі за мету дослідити його, визначити основні види, типи, на які суспільство поділяється, описавши їх, і в такий спосіб наблизитися до розуміння суспільства. Вміння Бальзака розкривати органічний взаємозв'язок окремого і загального став основою задуманого твору. Автор розумів, що поставив дуже складне завдання, бо взаємини між людьми багатогранні та значно складніші, ніж між тваринами. Бальзак замислив 120 творів, але встиг завершити 96. "Людська комедія"

створювалася протягом майже усього творчого життя письменника.

Використана література

1. Історія світової літератури. — К., 1999.
2. Зарубіжна література XIX століття. — К., 1992.
3. Літературна енциклопедія. — М., 1989.